

Economen, beleidsmakers en politici

Peter van Bergeijk

Is de politieke kleur van de beleidsadviseur doorslaggevend in Den Haag, zoals Van Dalen, Letterie en Swank in het vorige nummer van *TPE* suggereerden, of zou de inhoud van het advies en de kwaliteit van de argumentatie en onderliggende analyse er ook wat toe doen? Wie in de speltheoretische wereld van Van Dalen c.s. wil geloven, wordt in de Haagse werkelijkheid geconfronteerd met waarnemingen die ten minste enige twijfel rechtvaardigen bij de centrale stelling van Van Dalen c.s. Deze stelling is dat de communicatie tussen adviseur en minister optimaal is als beide dezelfde politieke kleur bezitten omdat zij dezelfde taal zouden spreken en de minister het advies niet zou behoeven te wantrouwen. In deze bijdrage zet ik enige vraagtekens op een rijtje. Mijn conclusie is dat de originele analyse van Van Dalen c.s. een minder goede beschrijving geeft van de Haagse werkelijkheid dan de auteurs pretenderen.

1. Kleurverschillen in de praktijk

Naast de rel tussen procureur-generaal Docters van Leeuwen (D66) en minister van Justitie Sorgdrager (D66) zijn er tal van voorbeelden die laten zien dat politieke-kleurverschillen en effectieve en oprechte communicatie tussen topambtenaar en politieke top bepaald niet ondubbelzinnig samenhangen. Een voorbeeld is het Ministerie van Economische Zaken waar in de jaren negentig een aantal politieke-kleurverschuivingen bij ministers en staatssecretarissen is opgetreden en tevens diverse topambtenaren het veld hebben geruimd (Tabel 1).

* Prof. dr P.A.G. van Bergeijk is afdelingsdirecteur Monetair en Economisch Beleid bij De Nederlandsche Bank en in deeltijd hoogleraar bij het Onderzoekscentrum voor financieel-economisch beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. De bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

Tabel 1: Politieke kleur van Minister en Secretaris-Generaal op Economische Zaken

De Korte (VVD)	-	Rutten (CDA)
Andriessen (CDA)	-	Rutten (CDA)
Andriessen (CDA)	-	Geelhoed (PvdA)
Wijers (D66)	-	Geelhoed (PvdA)
Wijers (D66)	-	Van Wijnbergen (PvdA)
Jorritsma (VVD)	-	Van Wijnbergen (PvdA)

De uitkomsten van deze 'experimenten' creëren twijfel aan de benadering die in het artikel van Van Dalen c.s. wordt gevolgd: politieke kleurverschillen en -overeenkomsten zeggen naar mijn waarneming weinig over de hartelijkheid en intensiteit van de samenwerking tussen een Minister en zijn topambtenaar. Ook op het direct hieronderliggende niveau van beleidsadviseurs zijn in de onderhavige periode politieke-kleurverschuivingen opgetreden (achtereenvolgens waren Zalm, Middelkoop, Van Dijkhuizen en Oudshoorn directeur Algemene Economische Politiek) waarbij zich wederom geen samenhang met de effectiviteit van de beleidsvoorbereiding openbaart. Tenslotte rechtvaardigt de ook op het Ministerie van Financiën in de jaren negentig aanwezige combinatoriek in de politieke schakeringen van politici en beleidsadviseurs bepaald niet dat de communicatie tussen opdrachtgever en adviseur het beste gedijt (c.q. niet gedijt) wanneer beiden van hetzelfde 'geloof' zijn (c.q. een verschillende politieke achtergrond hebben).

Los hiervan vraag ik me af of Van Dalen c.s. wel het juiste beeld schetsen van de gekleurde en de invloed van (top)ambtenaren. Zich basierend op de studie van Van der Meer en Roborgh uit 1993, schetsen zij een beeld van het stemgedrag van "hogere" ambtenaren. Het onderzoeksmateriaal heeft echter betrekking op *alle* beleidsambtenaren van de ministeries (vanaf schaal 10, dus boven de typiste, de schoonmaker en de bode): 95% van deze mensen heeft geen directe toegang tot de Minister of de Secretaris-Generaal. De gegevens hebben dus vooral betrekking op de waterdragers en niet over beslissers of beleidsadviseurs. Dit onderscheid is van belang: het Ministerie van Financiën dat volgens de gegevens van Van Dalen c.s. een CDA bolwerk lijkt, heeft bij voorbeeld een 'PvdA-thesaurier' gehad.

2. De mening van economen

De auteurs hebben hun claim dat spelers heterogene vooroordelen bezitten ten aanzien van de wijze waarop de economie functioneert mijns inziens in het geheel niet gesubstantieerd (deze conclusie staat buitendien haaks op de presentatie die Klamer in 1996 heeft gegeven op het congres *Art or asset*, waar hij op basis van *hetzelfde* onderzoekmateriaal juist betoogde dat er in vergelijking met de Verenigde Staten nauwelijks verschillen zijn binnen de Nederlandse economische gemeenschap). Alles dat naar mijn smaak door het onderzoek van Van Dalen c.s. is aangetoond, is dat academische economen *zichzelf* belangrijker zijn gaan vinden dan bijvoorbeeld het CPB. Deze uitkomst kan niet worden veralgemeend voor de groep economen (die voor 90-95% buiten het academische circuit opereert) en zeker niet voor de groep beleidsmakers die voor meer dan de helft uit niet-economen bestaat. Hierbij mis ik bovendien het gegeven dat in de Nederlandse economische discussie blijkens de jaarlijks door de *ESB* gepubliceerde polderparade relatief vaker wordt verwezen naar CPB-ers en topambtenaren en relatief minder naar academici. De boodschap die ik daaraan ontleen is tweeledig: de invloed en betekenis van dergelijke economische smaakmakers uit de beleidssfeer (door Wolfson ooit "het denkende deel van Den Haag" genoemd) is veel groter dan door Van Dalen c.s. wordt onderkend en de discussie over overwogen beleidsmaatregelen is in Nederland tamelijk transparant.

Veel smaakmakers publiceren bovendien in de internationale vakpers¹. Blijkbaar willen beleidsmakers hun ideeën niet alleen maar venten, maar ook toetsen. Academische economen die zich in het debat mengen kunnen dan ook een belangrijke bijdrage leveren aan het denken over economische politiek: de kwaliteit van de argumentatie telt!

¹ Zie bij voorbeeld het overzicht van onderzoek op het terrein van de marktwerking in C. van Gent, *New Dutch Competition Policy: A revolution without revolutionaries*, in *Economic Science: Art or Asset?* OCFEB, 1996, blz. 59-72. Ook de bijdrage van A.L. Geelhoed aan de afscheidsbundel van Van Sinderen maakt duidelijk dat zowel een gedegen beleidsmatige onderbouwing als een open discussie met de professie op het ministerie van Economische Zaken als essentiële bouwstenen voor de economische politiek werden beschouwd.